

դրախտականի օրհնութիւն, էյ Մուրա-
տատուր Ս. Կարապետ և անելի ոչինչ:
Մեր արջափ կոտորներէն, մեր լեռներու
ափածի ճիրաններէն և վազրի ժանիքնե-
րէն մեզ ալ բաժին մը կ'սոյ: Պողպատե
բազուկներ տուր մեզի, պողպատէ...:

*
* *

Քրտիներ և խունկի խառն ու ճնշող
զուլրշիացում մը, աշխատութեամբ բըր-
տացած մարմիններէ արտաշնչող բուռու-
մնաւէտութիւն մը լեցուցեր է տաճարի
մթնոլորտը: Գաշտի մշակը կը զգաս հոն
գերազանցապէս: Գիւնովութիւն մը կը
զգլխէ զքեզ: Հոն երեւակայութիւնդ ան-
դաճումը կ'ունենայ խորհուրդի մը՝ ուր
կեանքը կը տարբանայ:

Մուրացկան ուխտաւորներ չեն ասոնք:
Հեռու ասոնցմէ զարշահոտութիւնը հիւծ-
ախտաւորի ճենճերումներուն՝ որոնք այ-
լուր ախտաժէտներու բերաններէն ու սըր-
տերէն դուրս կու գան:

Ո՛հ, այն միւս ուխտատեղին, որուն
ակամայ վերիշուումը կ'ունենամ Մուրա-
տատուրի բազուկներուն մէջ սոսկումով:
Այն դիւային պողպատեղները, այն ան-
զուսպ ինքնաձողկութիւնները, այն տեսակ
մը բռնագործիկ և բողոքախառն «մե-
ղայ»ները և ախտաւորներու միջոցով և
վարձկան սպասարկողներու թելադրու-
թեամբ Սրբուհիին պահանջները, — գառ-
նուկի մը ականջին, աղաւնիի մը ոտքին
արիւնը կնձ. Էն., — կատարեալ խորվի-
րապ մը կը ստեղծեն այնտեղ, խորվիրապ՝
ուր Լուսաւորէջ անգամ կրնար վերաւոր-
ուել: Բայց որքան համբերող է այս ուխտի
սրբուհին: Է՛հ, սուրբ մը միշտ արգահա-
տող է թշուառներու հանդէպ: Եւ ախ-
տաւոր մը, ինչ ալ ըլլայ, թշուառ մ'է:

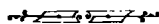
Ո՛հ, սակայն, տաճարէն դուրս ալ
ուխտաւորներ կան հոն, արբեցութեան և
ցոփութեան ուխտաւորները՝ որոնք ախ-
տաւոր կը վերադառնան: Թիմար հաճոյքի
գերիներ բոլորն ալ, որոնց զարշնչի մի-
սերուն մէջ գազանի ժանիքը կը մխրճի

և իր մահացու թռչնը կը թափէ: Շամ-
փուրի ճենճոտ խորովածներ, ուր ճանճեր
բզգալով կը վազեն իրենց պժգալի ծե-
տուկը ձգելու: Ահաւոր տոնավաճառ մը
ուխտի այդ օրը, ուր ամէն ինչ կը վա-
ճառուի... Եւ «անարատութեան» Մայրը
կը տոկնայ, զուցէ չարը խափանելու հա-
մար: Ասոր համար ան կոշուեր է Չար-
խափան...:

Մուրատատուր և Չարխափան, Դժուար
է ինձ բացատրել այն հակասութիւնը՝ զոր
կը տեսնէի ուխտի այս երկու շահապետ-
ներուն միջեւ: Միայն չգիտեմ ինչո՞ւ ան-
չափ հրճուանք և հպարտութիւն կը զգայի
որ Տարօնն իր Մուրատատուրն է ունե-
ցեր փոխանակ Չարխափանի մը՝ որուն
առջեւ, պէտք է ըլլալ անկեղծ խոստո-
վանելու թէ՛ խնկարկել անգամ դժկամա-
կեր եւ միշտ. ինչ էր արդեօք պատճա-
ռը, — այդ ես չգիտեմ. գիտեմ միայն
թէ Մուրատատուրի ուխտաւորները ես կը
գտնէի այնքան մաքուր, այնքան ան-
մեղ...:

1915 Գոնիա

ԳԱՐԵՆԻ ԵՊԵ. ԽԱՅԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

Ի Ն Ձ ՈՒ Ս Ա Տ Ղ Ե Ր Հ

Բ Ա Ց Խ Փ Ի Կ Կ Ը Խ Ա Ղ Ա Ն

(Շար. տես Բազմավէպ, 1928, էջ 152)

Բ. ՀԵՌԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒՈՒ
ԱՐՈՒՍԵՅԻ ՄԻՋՈՑԱՒ

Հիմնուելով Արիստարքի եղանակին վը-
րայ, անշուշտ պիտի հարցուի թէ կրնանք
գտնել Արեւու տեսանկիւնը ուրիշ աստ-
ղերով կամ մոլորակներով, Ներկայ յոդ-
ուածով կը պատասխանենք թէ ստուգիւ
կարելի է այդ թէ՛ ներքին և թէ՛ արտա-
քին մոլորակներով: Ներքին կը կոչուի
մոլորակ մը որուն պարունակը երկիրս

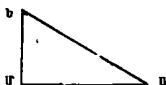
պարունակին մէջ կը գտնուի, այսպէս են Արուսեակը և փայլածուն: Իսկ արտաքին են այն մոլորակները որոնք Երկրիս պարունակը իրենց մէջ կը ներփակեն, այսպէս են Հրատը, Լուսնթաղը, Երեւակը և որ ըստ կարգի աւելի հեռաւորները, և մերձաւորներն որոնք կը գտնուին ընդ մէջ Հրատի և Լուսնթաղի:

Ուրեմն այս ամէն աստղերով կարելի է գտնել Արեւու հեռաւորութիւնը, փորձեն ուրեմն: Այս նիւթիս մէջ յաղողելու համար պէտք է առջուց հաշուել եռանկեան մը խարիսխը, հեռաւորութիւնը աստղին իր ցառորդութեան ժամանակը:

Փառորդութիւն կը կոչուի մոլորակաց ժանաւանդ ներքիններուն, երբ երեք աստղերու կեդրոնները՝ Արեւուն, Մոլորակինը և Երկրիս ձեւացնեն ուղղանկիւն եռանկիւն մը, և ուղղանկիւնը մոլորակին կեդրոնին վրայ ձեւանայ:

Ենթադրելով որ Արուսեակի հեռաւորութիւնը առաջուց ծանօթ ըլլան, որոնք կը գտնուի Պ. Ա. Գիյմէնի «Le Ciel» զբրին մէջ, էջ 257.

Արուս. Արեւմտեմը 106300000 Հզմ. նշ. 8,0265333
» Արեւմտեմը 107700000 » » 8,0322157
» միջին հեռ. 107000000 » » 8,0293838

Ուղղանկիւն եռանկեան տարագոյժ կը գտնուին մեր փնտաձ հեռաւորութիւնները:

Ըլլայ Մ մոլորակին կեդրոնը, որ հոս Արուսեակն է. Ե Երկրիս կեդրոնն է, և Ա Արեւուն: Ունենալով Ե Մ Ա ուղղանկիւն եռանկիւնը, ուսկից Մ Ա ծանօթ ըլլալով և Ա Ե Մ անկիւնն ճիշդ չափուած ըլլալով ըստ օրինի ինչպէս Լուսնի համար ըսինք, հոս ալ Արուսեակը նոյն ոճով չափելով համարինք թէ այս Երկրակեդրոն անկիւնն Արեւու անջատման ժամանակ ըլլայ $45^{\circ}17'42''$,3, արդ այս տուեալն:

րով և $\frac{\text{Մ Ա}}{\text{Հմոց Մ Ե Ա}}$ տարագոյժ կը զտնուի Ե Ա հեռաւորութիւնը:

Արուս. Արեւմտեմը 107700000 Հզմ. = 8,0322157
(¹) Հմոց $45^{\circ}17'42''$,3 0,1482895
նշանակ Արեւմտեմը հեռաւորութեան 8,1805052

որով Երկրարեւ հեռաւորութիւնը Արեւմտեմը ժամանակ = 151533362 Հզմ.:
Եթէ Արուսեակի փոքրագոյն հեռաւորութիւնը առնունք իբր խարիսխ և մոլորակիս ցառորդութեան ժամանակ Երկրակեդրոն անկիւնն չափուած ըլլայ իբր $46^{\circ}29'29''$,8 այս տուեալներով կ'ունենանք

Արուսեակ Արեւմտեմը 106300000 Հզմ. 8,0265333
Հմոց $46^{\circ}29'29''$,8 0,1394986
նշ. Երկրիս Արեւմտեմը հեռաւորութեան 8,1660319

և կ'ելլէ հազարամեղորով 146545236 ,49:
Նոյն ոճով եթէ ուզենք հաշուել Արուսեակի միջին հեռաւորութիւնը. համաձոցն է $45^{\circ}53'20''$,5

Արուս. միջ. հեռաւորութիւն 107000000 8,0293889
Հմոց $45^{\circ}53'20''$,5 0,1488799
նշ. Երկրիս միջ. հեռաւորութեան Արեւն 8,1732638

և կը համապատասխանէ հազարամեղորով 149026597 ,94. և այս միջին արեւային տեսանկիւնն $8^{\circ},836384$ համաձայն է լուսնով չափած տեսանկեան զոր նախորդ յօդուածիս մէջ գտած էի:

Գ. ՀՆԻԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՎԻՈՒ
ԼՈՒՍՆԹԱԳԻ ՄԻՋՈՑԱՒ

Շարունակենք մեր հաշիւը արտաքին մոլորակներով, ձեւը նոյն է, միայն քառորդութեան ժամանակը արտաքին մոլորակին շի պատկանի, այլ Երկրիս: Բայց անքն Արեւուն կեդրոնը ուղղանկիւն պիտի ձեւացնենք, իբր օրինակ արտաքին մոլորակի առնունք Լուսնթաղը: Հեռաւորութիւնը Լուսնթաղի Պ. Ա. Գիյմէնէն կ'առնուի:

1. Նշանակներու հաշիւներուն ժամանակ երբ բաժանուի կը գտնուի, նշանակի թիւը չանկու է, բայց կարելի է նոյն թիւը 10 միւլթանէն չանկել և փոխանակ

համաձոց զանազանելու՝ հակաձոց զրկել և նշանակները զուտարկել:

Արեանջ. Լուսնթի 807400000 Հգմ. Նշ. 8,9070887
 Արեամբեր » 782400000 » » 8,8634797
 Մերէն հեռ. » 770000000 » » 8,8864907

Ենթադրելով որ տուեալները
 ճիշդ են, կը շարունակենք մեր
 հաշիւները, պայմանաւ որ
 տարազն ըլլայ $\frac{u}{\sin \alpha} = \frac{L}{\sin \beta}$. ու
 բովոյնով ուղղակիին հասն-
 կին ըլլալով, եւ L և α անկիւնը
 կը գտնուի, երբ Երկրի անկիւնն ճիշդ
 չափենք և կը գտնենք $79^{\circ}22'13''$,5 Ա-
 րեանջատի ժամանակ և $79^{\circ}42'40''$,5 Ա-
 րեամբերի ժամանակ, Այս տուեալներով
 կը գտնենք:

Արեանջատ Լուսնթադի	8,9070887
» Երկրի հակառ. $79^{\circ}22'13''$,5	9,2734167 (—10)
Նշանակ Արեանջատի Երկրի	8,1805054
Արեանջատ Լուսնթադի	8,9070887
Արեամբեր Երկրի հակառ.	
$79^{\circ}42'40''$,5	9,2589431 (—10)
Նշանակ արեամբեր Երկրի	8,1660318

Հիմա գտնենք նոյն հեռաւորութիւնները
 Լուսնթադի փոքր հեռաւորութեամբը: Եր-
 կրակեղրոն և Երկրի արեանջատի ժամա-
 նակն է $78^{\circ}16'48''$,2. Նման անկիւն մը Եր-
 կրի արեամբերի ժամանակն է $78^{\circ}39'5''$
 և այս տուեալներով կ'ելլէ:

Լուսնթադ արեամբեր 782600000	8,8634797
Երկրի արեանջատի անկիւնն	
հկառ. $78^{\circ}16'48''$,2	9,3175257 (—10)
Եկրաբն մեծագոյն հեռ. Նշանակ	8,1805054
Լուսնթադ արեամբեր 782600000	8,8634797
Երկրի արեամբերի անկիւնն	
հկառ. $78^{\circ}39'5''$	9,3025521 (—10)
Երկրի փոքրագոյն հեռ. Նշանակ	8,1660318

Այս երկու մեծով ալ նոյն արդիւնքն ու-
 նեցանք, Երկրի համար թէ մեծագոյն և
 թէ փոքրագոյն հեռաւորութիւնը:

Հիմա անցնինք Լուսնթադի միջին հե-
 աւորութեամբ գտնենք Երկրի երեք հե-
 աւորութիւնը Արեւէն հեռագոյն, փոք-
 րագոյն և միջին հեռաւորութիւնը, և ան-
 կիւններն են $79^{\circ}2'46''$ 83. $78^{\circ}52'0''$ 23.
 $79^{\circ}13'22''$ 66: Այս տուեալներով մտնենք
 հաշիւին մէջ.

Մեծագոյն հեռ. Նշանակ

Լուսնթադ միջին հեռ. 770000000	8,8864907
Երկրի մեծագոյն հեռաւորութիւն	
հկառ. $78^{\circ}52'0''$,23	9,2840147 (—10)

Երկրի մեծագոյն հեռ. Նշանակ

Փոքրագոյն հեռ. Նշանակ	8,1805054
-----------------------	-----------

Լուսնթադի միջին հեռ. 770000000

Երկրի փոքրագոյն հեռաւորութիւն	
հկառ. $79^{\circ}13'22''$,66	9,2795411 (—10)

Երկրի փոքրագոյն հեռ. Նշ.

Միջին հեռ. Նշանակ	8,1660318
-------------------	-----------

Լուսնթադի միջին հեռ. 770000000

Երկրի միջին հեռ. անկ. հկառ.	
$79^{\circ}2'46''$,83	9,2867731 (—10)

Երկրի միջին հեռ. Նշանակ

Ուրեմն այս միջին հեռաւորութիւնը հա-
 զարամեղրով կ'ելլէ $149026597,94$: Եւ
 կ'ունենանք ասկից 8",836384 տեսան-
 կիւն մը յար և նման միւս հաշիւներով
 գտնուածին:

Դ. Երկրաբան Լեւոն ԴՈՒՆԻՍԻԱՆԸ
 Երեւանի ՄԻՋՈՑԱԿ

Յոյց տալու համար թէ մեր հաշիւը
 բռնագրութիւն չէ Երեւանով եւս փորձենք:
 Ասոր լատինները Սատուռոնս կ'ըսեն և
 յոյները Կոնոնս, հմրկ էր այս մահազու-
 շակ մոլորակով հաշիւ ընել. բայց Եղնիկ
 կը յանդիմանէ այսպէս համարողները:

«Որպէս թէ յորժամ Կոնոնսն յաստե-
 դատուն մտանիցէ թագաւոր մեռանի. որ
 եղև իսկ երկիցս, որպէս ասնն առ թէն-
 դոսիւ կայսերբ. և քաղաքայց պնդեալ էին՝
 թէ մեռանի թագաւորն և նա ոչ մեռաւ,
 զի յամթ լիցի սափաստաւ արուեստ-
 գիտութիւնս»:

Արդ Աստուած որ զրաւ հաստատութեան
 մէջ, ինչպէս կը գրէ Մ. Գիրքը, ժամանակը
 սահմանելու համար, կրնայ նաեւ գործած-
 ուիլ հեռաւորութիւնը գտնելու համար:

Եւ ինչպէս որ Լուսնթադի համար գոր-
 ծածեցինք նոյն ոճով նաեւ կրնանք Երե-
 ւանով հաշուել: Միայն գոհմանք Երեւա-
 կի միջին հեռաւորութեամբ գտնել Երկրի
 միջին հեռաւորութիւնը:

Տարացոյցներն եթէ նայինք $9,554747$
 որ ըսել է իննուկէս անգամէն աւելի աս-

դին կը գտնուի քան Երկրիս պարունակը, վերածելով Հազարամեղրի կրնանք անմիջապէս նշանակը գտնել որ է 9,1534808, և Երկրարեւ միջին հեռաւորութենէն ձեւա-ցած անկիւնն է 84°1'39",48 այս տուեալ-ներով կ'եւէ

Երեւակ Ի միջին հեռաւորութեան
1423904600 Հզմ. 9,1534808
Երկրիս Ի միջին հեռաւորութեան
անկ. հակըռ. 84°1'39",48 9,0197830 (—10)
Երկրիս միջին հեռ. նշանակը 8,1732638

կ'ունենանք հեռ. 149026597,94 Հզմ. և տեսանկիւն 8",836384:

Այս ամէն հաշիւները ցոյց կու տան թէ կարելի է ամէն ժամանակ և ամէն տեղէն չափել Արեւուն հեռաւորութիւնը Երկրէս, միայն առաջուց խնամքով և ճշ-դորէն ցանկերով մոլորակին հեռաւորու-թիւնը գտնել, այն ժամանակին համար, նոյնպէս Երկրակեդրոն անկիւնը որով հե-ռաւորութիւնը պիտի գտնուի միշտ քա-ռորդութեան ժամանակ:

Այս ձեռնարկն է ըստ Արիստարքոսի եղանակին, և ունեցած առաւելութիւնը այս է որ Իւրաքանչիւր ոք կրնայ հաշ-ուել իր զրասեղանին առջեւ որ և է մո-լորակով որ ուզէ աստղին քառորդութեան ժամանակ:

Պէտք չէ այլ եւս սպասել 2004 Թը-ւականին Արուսեկի Արեւու սկաւառակէն անցնելուն համար որպէս զի Արեւու տես-անկիւնը չափուի: Բաց ի Արուսեակէն կայ Փայլածուն ալ որ աւելի ստէպ կ'անցնի, և վերջին անցքն եղաւ 1927 նոյեմբեր 8ին և ասոր յաջորդ անցքը պիտի կա-տարուի 1937 12 նոյեմբերի, բայց երկու գտնազան վայրերէ հարկ է այս դիտո-ղութիւնս ընել ճիշդ հաշիւը գտնելու հա-մար, որ թէ ծախսի դուռ է և թէ դժ-ուարին:

(Շարայարելի)

Հ. Խ. ՍԻՄՆԵԱՆ

ԱՅԼԵԻԱՅԼԻՔ

ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐՈՒՍ

Այն համոզմամբ՝ թէ կը խօսիմ զարգա-ցած ժողովրդեան մը, կը սպասէի՝ որ Հայ Եկեղեցւոյ անցելոյն մասին կատարած ու-սումնասիրութիւնքս լուրջ ուշադրութեան նիւթ դառնային մեր բանիմաց դասուն կող-մանէ, և իրենք ալ պահ մը ճննութեան բովէն անցնէին նոյն խնդիրները, անոնց առաւելագոյն լուսարանութեան համար: Այդ չեղաւ. այլ արդր փոխան ժխոր մը փրթաւ, յորում նոյն հարցերու պատ-մականութիւնն որոնելու փոյթը չէր որ կ'իշխէր, այլ կանխակալ համոզմանց փա-րած մնալու ջերմ բաղձանքը: Թէպէտ ա-դոր՝ իբր բանասէր՝ պատասխանելու պար-տաւոր չէի, սակայն նիւթին նորութիւնը, և ընթերցողացս մէկ մասին միտքը շինե-լու պէտքը՝ թեւադրեցին ինձ զրել ներկայս:

*
* *

Բոստոնի Պայքարիկ մէջ (մեր. 18) կար-դացի յօդուած մը՝ Ա. Ն. Նազարէ, երեւ-կոյին զրուած և առաւտուն լրագրին յանձ-նուած, ի պատասխանի խնդրոց՝ որոց վրայ ամիսներ քրտնած էի: « Ի՞նչ գոր-ծնական արդիւնք ուօգուտ յառաջ կու գայ, կը հարցնէր նա, եթէ Թաղէոս կամ ուրիշ առաքեալներ Հայաստան գացած չլրլան»:

Ե ուրիշ կարդ մը տեսութիւններ, որոցմով կը հաստատէր՝ թէ բանասիրութեան ա-րուեստին հետ շատ մտերիմ լինելու չէ: Պարոնին լրագրողի հանգամանքը չէ թոյ-լատրեր իրեն նկատելու՝ թէ մեր կրօնա-կան անցեալը լուսարանելով, կը հասնինք մեր ազգին լաւագոյն ծանօթութեան. և այս՝ բարոյական օգուտն է: Յետոյ այդ ծանօ-թութենէն կը հանենք ուրիշ շահեր. այս-պէս մեր զբական դասը՝ կամ գէթ անոր ողջամիտ մասը՝ կը դադրի մեր անցելոյն նկատմամբ կերտուած վէպերու և նախա-